Hallitusneuvos Joni Komulainen

Eduskunta
Hallintovaliokunta

Asia: O 12/2021 vp Selvitys oikeudesta ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä

Teema: kokouksessa 13.4.2021 selvityksiä täsmentävät ja täydentävät suullisesti esitetyt asiat ja vastaukset myös edustajien kokouksessa tekemiin kysymyksiin

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN LAUSUNTO HALLINTOVALIOKUNNALLE

Sosiaali- ja terveysministeriö viittaa aiemmin asiassa antamiinsa lausuntoihinsa, joissa on tuotu esille, että yksityiskohtaista ja kattavaa sekä luovutuksen perusteiden arviointia mahdollistavaa tietoa ei ole saatavilla Kanta- palveluista.[1] Näin ollen asian arviointi on perustettava eri viranomaisilta kohdennetusti pyydettävään yleistietoon luovutusten toteutumisesta. Kukin ministeriö on toimialallaan hankkinut tietoa terveydenhuollon ja poliisin välisestä tiedonvaihdosta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on yhdessä sisäministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa seurannut viranomaisille asiasta laaditun ohjeistuksen[2] vaikuttavuutta toimialoillaan. Ministeriö on havaintojensa ja johtopäätöstensä pohjalta osoittanut aluehallintovirastoille 3.12.2020 päivätyn tietopyynnön liittyen poliisin ja terveydenhuollon väliseen tiedonvaihtoon. Aluehallintovirastojen tehtävänä on hoitaa lainsäädännön toimeenpano-ohjaus- ja valvontatehtäviä toimialueellaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö sai vastaukset Etelä-Suomen, Itä-Suomen, Lounais-Suomen, Länsi-ja Sisä-Suomen, Lapin ja Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta. Tietopyyntö ja aluehallintovirastojen vastaukset on toimitettu hallintovaliokunnalle joulukuussa 2020.

[1] Koska toiminnallisuus olisi edellyttänyt, mahdollisten lakimuutosten lisäksi, muutoksia kaikkiin potilastietojärjestelmiin, Kanta-palveluihin sekä terveydenhuollon toimintamallien muutosta, selvityksen tekeminen Kanta-palveluiden kautta olisi kestänyt vähintään kaksi vuotta ja suuria kustannuksia.
[2] https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162048/OHJE_terveydenhuollon_ja_polisiin_valiseen_tiedonvaihtoon.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Alla esitettyjä kysymyksiä (*kursiivilla)* ja kooste aluehallintovirastojen vastauksista

Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksesta ja valvonnasta vastaavien aluehallintovirastojen vastausten perusteella voidaan todeta, että kullakin toimialueella yhteistyötä tehdään poliisin ja terveydenhuollon välillä. Yhteistyö on saumatonta ja tietojen luovuttaminen sujuvaa erityisesti niissä tilanteissa, jossa yhteistyölle on sovitut käytännöt. Eniten yhteistyötä tehdään päivystyksissä, ensihoidon kanssa ja kuolemaan liittyvissä kysymyksissä. Yleisesti ottaen poliisin ja terveydenhuollon välinen viranomaisyhteistyö on koettu sujuvaksi. Tässä on kuitenkin aluekohtaista vaihtelua.

Viime vuosien varrelta yksittäisiä tilanteita on tullut ilmi, joissa on ollut kysymys epäselvyyksistä poliisin ja terveydenhuollon välisessä tiedonvaihdossa ja sitä koskevassa lainsäädännössä sekä tulkintakäytännössä. Aluehallintovirastoille tiedonvaihtoon liittyviä kysymyksiä on tullut kaiken kaikkiaan vähän. Oma-aloitteiseen tietojen luovuttamiseen liittyvät tilanteet eivät ole korostuneet.

Kuinka luovutettuja tietoja on hyödynnetty ja niiden avulla toiminnan vaikuttavuutta parannettu.

Sosiaali- ja terveysministeriön toimialalla voidaan arvioida, että tiedonvaihto saattaa olla ainakin joissakin organisaatioissa suunnilleen samaa tasoa kuin ennen potilaslakiin tehtyä lakimuutosta vuonna 2015. Ministeriöiden yhteistyössä laatiman ohjeistuksen on arvioitu selkeyttäneen asiaa ja tietojen luovuttamisen perusteita sekä siten niiden käyttötarkoitusta. Yhteistyön merkitys alueen viranomaisten kesken on korostunut, erityisesti sen suhteen kuinka viranomaisilla on selkeästi sovittu prosessi luovutuksissa ja viranomaiset tuntevat tietojen käyttöperusteet puolin ja toisin.

Tietojen hyödyntämiseen ja tämän vaikuttavuuteen rikosten ehkäisyssä otetaan kantaa sisäministeriön selvityksessä. Sosiaali- ja terveysministeriön käsityksen mukaan viranomaisten jo parantunut yhteinen ymmärrys tietojen luovuttamisen perusteista ja käyttötarkoituksesta on keskeistä myös sosiaali- ja terveysviranomaisten toiminnan ja sen tarkoituksen vaikuttavuudelle tässä suhteessa.

Millä tavoin erimuotoinen viranomaisyhteistyö ja sen vaikuttavuus on kehittynyt säädetyn lainsäädännön myötä (HaVL 46/2018 vp — O 54/2018 vp).

Aluehallintovirastoilta saadun tiedon mukaan sosiaali- ja terveysministeriön laajassa yhteistyössä valmistelema ohje: ”Ohje poliisin ja terveydenhuollon väliseen tiedonvaihtoon” on selkeä ja se on osaltaan antanut tukea käytännön ongelmiin.

Aluehallintovirastojen antamien selvitysten perusteella potilaslakiin vuonna 2015 tehty 13 §:n 4 momentin lisäys ja sen antamat mahdollisuudet poliisin ja terveydenhuollon väliseen tiedonvaihtoon eivät välttämättä ole edelleenkään riittävän hyvin tunnettuja kaikilla alueilla. Aluehallintovirastojen arvio syvemmän informaatio-ohjauksen tarpeelle vaihtelee. Toisaalta nähdään tarvetta informaatio-ohjaukselle ja yhteistyöhön kannustamiselle koskien sosiaali- ja terveydenhuollon ja poliisin välistä tiedonvaihtoa. Toisaalta nähdään,

että tarvetta yleiseen tehostettuun informaatio-ohjaukseen ei ole, vaan aihe tulisi huomioida paremmin eri ammattiryhmien koulutuksessa.

Hallintovaliokunnan kokouksessa 13.4.2021 varapuheenjohtaja *Talvitie* kysyi, mikä taho vastaa ohjeistuksesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ohjeistuksesta vastaa jokainen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantaja itse. Aikaisempi ohjeistus on vaihdellut alueittain, mutta Ohje terveydenhuollon ja poliisin väliseen tiedonvaihtoon, joka on laadittu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön, Poliisihallituksen, valtion mielisairaaloiden, Suomen psykiatriyhdistyksen ja Suomen Lääkäriliiton kanssa on omalta osaltaan yhtenäistänyt käytäntöjä. Ohje esiteltiin Poliisihallituksen poliisiylitarkastajan ja Kuopion yliopistollinen sairaalan erikoislääkärin esityksillä muun muassa suurimmalle osalle sosiaali- ja terveydenhuollon tietosuojavastaavia vuoden 2020 sosiaali- ja terveydenhuollon Sohvi/Tellu tietosuojawebinaarissa.[3] Tietosuojavastaavien tehtäviin kuuluu muun muassa ohjeistaminen tietosuoja-asioihin liittyvissä kysymyksissä, kuten, kuten esimerkiksi onko oikeus vai velvollisuus luovuttaa asiakas- tai potilastietoa esimerkiksi poliisille. Ohjeistusta antavat myös potilasasiamiehet ja sosiaaliasiamiehet. Palvelunantajien lisäksi ohjeistusta ja koulutusta järjestävät muun muassa yksityiset koulutusyritykset ja eri alojen ammattiliitot.

Hallintovaliokunnan kokouksessa 13.4.2021 edustaja *Rantanen* kysyi, että onko tietoa, mikä palvelunantaja ohjeistaa eri tavalla kuin edellä mainituissa yhteisessä ohjeistuksessa.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että HUS on osin ohjeistanut eri tavalla. Tieto on tullut sosiaali- ja terveysministeriöön sisäministeriön kautta. Lisäksi HUS on ollut sosiaali- ja terveysministeriöön yhteydessä, koska sisäministeriö on kiinnittänyt huomiota, että HUS soveltaa lainsäädäntöä eri tavalla. Sosiaali- ja terveysministeriön on tutustunut HUS:n ohjeistukseen, mutta ministeriön arvion mukaan HUS ei vaikuta soveltavan lakia lainsäädännön vastaisesti. Lainsäädännön mukaan *aluehallintovirastojen tehtävänä* on hoitaa lainsäädännön toimeenpano- ohjaus- ja valvontatehtäviä toimialueellaan. Etelä-Suomen aluehallintovirasto ei ole lausunnossaan kiinnittänyt huomiota HUS:n toimintaan.

Hallintovaliokunnan kokouksessa 13.4.2021 edustajat *Rantanen* ja *Zyskowicz* kysyivät, mihin toimiin valtioneuvosto ryhtyy korkeimman hallinto-oikeuden KHO:2021:13 ennakkopäätöksen johdosta.

[3] https://tietosuoja.fi/-/tellun-ja-sohvin-historiaa-tietosuoja-moniammatillisen-yhteistyon-kysymyksia-ratkaisemassa

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että kyseisessä tapauksessa "*Poliisilaitos oli pyytänyt saada sosiaalihuollon viranomaiselta erästä sosiaalihuollon asiakasta koskevia salassa pidettäviä tietoja väkivaltaista käyttäytymistä koskevan niin sanonut uhka-arvion laatimista varten.*

Asiassa oli ensin otettava kantaa siihen, mikä oli tietojen saantia viranomaiselta koskevan poliisilain 4 luvun 2 §:n 1 momentin ja (asiakaslaki, 812/2000) 18 §:n ja siinä erityisesti henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömien tietojen ilmoittamista poliisille koskevan 3 momentin toisen virkkeen välinen suhde.

Asiakaslain 18 §:ää oli sitä kokonaisuutena arvioiden ja lainvalmisteluaineistossa lausuttu huomioon ottaen pidettävä säännöksenä, jolla poliisin oikeutta saada tietoja ja asiakirjoja oli poliisilain 4 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla nimenomaisesti rajoitettu. Asiakaslain 18 § koskee salassa pidettävien tietojen antamista sosiaalihuollon asiakkaan suostumuksesta riippumatta. Tietojen ilmoittamista poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten koskeva asiakaslain 18 §:n 3 momentin toinen virke koski ainoastaan tietojen oma-aloitteisen luovuttamisen edellytyksiä. Poliisilaitoksella ei jo tästä syystä ollut sanotun säännöksen perusteella oikeutta saada pyytämiään tietoja. Kun kysymys ei ole ollut muustakaan asiakaslain 18 §:ssä tarkoitetusta tietojen luovuttamista koskevasta tilanteesta, poliisilaitoksella ei ollut oikeutta saada pyytämiään tietoja sosiaalihuollon viranomaiselta."

Sosiaali- ja terveysministeriö on tietoinen kyseisestä mielenkiintoisesta asiaa juridisesti selventävästä ennakkopäätöksestä. Ministeriön toteaa, että on mahdollista, että ennakkopäätös voinee johtaa osin eri lopputulokseen kuin alun perin sääntelyllä on mahdollisesti tarkoitettu olevan. Toisaalta, koska ennakkopäätöksen perusteluna oli nimenomaan asiakaslain 18 §, voidaan ennakkopäätöksen ja pykälän lainvalmisteluaineistosta lausutun mukaan kokonaisuutena arvioida, että päätöksen perustelut johtanevat eri tulkintaan kuin, mitä sääntelyllä on alun perin tarkoitettu ja tavoiteltu.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on käynnistynyt sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintasäädösten kokonaisuudistus.[4] Kokonaisuudistuksen toisessa vaiheessa on tarkoitus arvioida muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuolisten tahojen (kuten esimerkiksi poliisien tiedonsaantioikeuksia) koskevia säädösmuutostarpeita.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan nykysääntelyn soveltamisella on saavutettu ja saavutettavissa sen tavoitteiden edellyttämää vaikuttavuutta. Tähän nähden

[4] https://stm.fi/-/sosiaali-ja-terveydenhuollon-tiedonhallintasaadosten-kokonaisuudistus-kaynnistyy

edellä mainittua ohjeistusta on tärkeä tarvittaessa päivittää ja sen käyttöä ohjata erityisesti niillä alueilla, joilla se ei ole riittävästi tunnettu.

Samoin on tarpeellista ohjata alueen viranomaisia sisäiseen koulutustyöhön sekä keskinäiseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen sekä prosessien sopimiseen tietojenvaihdossa.

Ministeriö tulee aluehallintovirastoille antamassaan ohjauksessa kiinnittämään huomiota tähän osana tietosuojan ja tietojen asianmukaisen käytön valvonnan kokonaisuuksia.

Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintasäädösten kokonaisuudistuksen toisessa vaiheessa sosiaali- ja terveysministeriössä arvioidaan säädösmuutosten tarvetta korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksen KHO:2021:13 ennakkopäätöksen johdosta.

Hallitusneuvos Joni Komulainen